
ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Ірина Андрусyak,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії права і конституціоналізму

Національного університету «Львівська політехніка»

ORCID: 0000-0001-6887-0510

DOI 10.32782/2306-9082/2023-51-15

УДК 34:316.613.2(100)

Роль міжнародних правових інструментів у формуванні національних стратегій боротьби з домашнім насильством: теоретико-правовий аналіз

Актуальність дослідження ролі міжнародних правових інструментів у формуванні національних стратегій боротьби з домашнім насильством надзвичайно висока в сучасному контексті. В умовах глобалізації та зростання міжнародних взаємозв'язків необхідність врахування та запровадження міжнародних норм і стандартів у національну правову систему має особливого значення.

Насильство в родині є проблемою всіх країн та сфери суспільства і потребує спільних, всесвітніх зусиль у запобіганні та протидії. Міжнародні правові інструменти надають важливий нормативний каркас для розробки та впровадження ефективних стратегій

протидії домашньому насильству на національному рівні. Вони сприяють уніфікації підходів, обміну кращими практиками та створенню міжнародного співтовариства, спрямованого на забезпечення безпеки та захисту прав людини в усіх куточках світу.

Практичне значення аналізу проблематики зумовлено необхідністю розробки оптимальних шляхів та механізми інкорпорації міжнародних стандартів у національну правову систему щодо ефективної стратегії та програми боротьби з домашнім насильством, а також для підвищення свідомості громадськості та фахівців щодо цієї серйозної проблеми.

Питання запобігання та протидії домашнього насильства є досить актуальними для сучасної теоретико-правової доктрини та особливо практики. В національній школі права питання актуалізується в контексті військових загроз та проблем гендерної рівності. Окремі наукові доробки репрезентували такі вчені як І. Хомишин, І. Жаровська, В. Ковальчук, Ф. Веніславський, С. П. Погребняк, Н. П. Бортник, А. А. Вознюк та інші. В іноземних дослідженнях міститься ширший аналіз окремих міжнародних нормативних гарантій у сфері протидії домашньому насильству, зокрема слід згадати праці Englehart N. A., Miller M. K., Bock Mullins L.

Однак зміна політичної реальності, поява інноваційних підходів до боротьби з цим явищем, загалом вказує на необхідність додаткового аналізу проблеми удосконалення правової політики запобігання та протидії домашньому насильству.

Метою статті є теоретико-правовий аналіз ролі міжнародних правових інструментів у формуванні національних стратегій боротьби з домашнім насильством.

Міжнародні правові інструменти функціонують в рамках глобальної юридичної архітектури, мають інкорпоративний характер, спираючись на універсальні цінності та аксіологічні принципи справедливості, гідності, віддзеркалюючи онтологічну природу права, регламентують відносини у суспільстві, орієнтуючи його на досягнення найвищих гуманістичних ідеалів.

Первинно визначимося з понятійно-категоріальним апаратом щодо розуміння міжнародно-правових інструментів. Їх слід розуміти як міжнародно-правові механізми застосовують систему стандартів, принципів та процедур, що регулюють взаємодію таку поведінку держави

в міжнародному співтоваристві та включають у себе договори, конвенції, угоди, резолюції та інші юридичні акти, прийняті на міжнародному рівні, маючи на меті забезпечити стабільність, правопорядок, права та обов'язки держави, а також сприяти мирному вирішенню конфліктів та спільному вирішенню глобальних проблем. Важливою характеристикою міжнародно-правових механізмів є їх загальноприйнятність серед держав-учасниць, що свідчить про їхню легітимність та авторитетність.

З погляду загальнотеоретичної юриспруденції вагомим визначити групові особливості міжнародних інструментів, що суттєво впливають на їх роль в національній адаптації принципів, що в них закладені.

У контексті формування національних стратегій боротьби з домашнім насильством міжнародні правові інструменти виступають не тільки як нормативно-правова база, а й як каталізатор прогресивних ціннісних трансформацій. Їх вплив на правову систему країни виражається в концептуальному оновленні принципів правопорядку, спрямованих на запобігання та припинення випадків домашнього насильства. N. A. Englehart та M. K. Miller у своєму дослідженні виявили, що угоди про права людини можуть бути ефективними як прямо, так й опосередковано, змінюючи динаміку всередині країни та надаючи місцевим активістам ресурси для мобілізації для захисту прав [1].

Первинним впливом є шлях аналізу та тлумачення міжнародних норм у контексті особливостей національного правового простору. Однак слід зазначити, що впровадження та адаптація міжнародних правових інструментів до внутрішньої правової системи кожної країни має отримати її онтологічну специфіку та культурні особливості. Правові норми повинні

інтегруватися в систему цінностей суспільства, де вони мають визнання та ефективну дію. Поділимо їх в дві групи за критерієм обов'язковості. Цей критерій дозволяє розділити інструменти за їх правовим характером та ступенем юридичної зобов'язаності для країн-учасниць.

Перша група міжнародних правових інструментів складається з юридично зобов'язуючих актів, які складають конкретні правові обов'язки на державу-учасницю, до неї віднесемо віднесемо юридично зобов'язуючі інструменти, які загалом репрезентовані у Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) [2]; Конвенції про права дитини (CRC) [3]; Європейська конвенція з прав людини (ECHR) [4]; Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) [5] тощо. Наприклад CEDAW є міжнародним правовим документом, який був прийнятий Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй у 1979 році, формує міжнародну систему захисту прав жінок, і, як вказують іноземні науковці, була першою міжнародною угодою, яка проголосила права жінок як права людини [6]. Ця конвенція є визначальним кроком у захисті прав жінок та дівчат і встановлює принципи гендерної рівності та недискримінації та недопустимість всіх форм насильства щодо жінок.

Ця група міжнародних правових інструментів, що спрямована на протидію та захист від домашнього насильства, є надзвичайно важливою роль у формуванні та удосконаленні національного правового регулювання цієї проблеми. Вони надають державам-учасникам міжнародних організацій забезпечення стандартів, принципів та методів вирішення конкретних ситуацій, пов'язаних з домашнім насильством, щоб повністю

унормувати підходи та дії у сфері протидії цьому негативному явищу.

Крім того, ці міжнародні правові інструменти виступають каталізатором національного законодавства, спонукаючи державу до вдосконалення своїх внутрішніх норм та процедур щодо протидії домашньому населенню. В певному розумінні, міжнародні документи створюють контрольний наглядовий механізм у цій сфері, зокрема Комітет, створений відповідно до Конвенції CEDAW, відіграв значну роль у заохоченні виконання договору [7].

Також міжнародні інструменти надають стимули для ухвалення нових законів, внесення змін до існуючих та реалізації конкретних заходів, спрямованих на попередження та реагування на випадки домашнього насильства. Важливо наголосити, що міжнародні правові інструменти також відіграють роль у підвищенні усвідомлення суспільства щодо проблем домашнього насильства. Вони створюють міжнародну нормативну базу, яка готова сформувати позитивне ставлення громадськості до цієї проблеми та створити створені умови для її подолання. Крім того, ці інструменти забезпечують можливість обміну досвідом та кращими практиками між державами у сфері протидії домашньому насильству. Вони створюють платформу для спільної роботи, вирішення проблем та пошуку ефективних рішень, в епоху глобалізаційних змін вказане є особливо вагомим.

Неостаннє значення цих міжнародних правових інструментів полягає в тому, що вони надають можливість для моніторингу та оцінки проведення констатації правової політики щодо домашнього використання на міжнародному рівні, що створює можливість вчасно реагувати на виникнення проблеми та аналізувати ефективність прийнятих заходів.

Друга група міжнародних правових інструментів у сфері протидії та

захисту від домашнього використання складається з конкретних документів, що містять деталізовані інструкції щодо реалізації принципів та стандартів, запропонованих у першій групі.

Ця група включає в себе конкретні рекомендації, моделі законодавства та процедури, а також нормативні акти, спрямовані на покращення механізмів реагування на домашнє господарство на національному рівні. Вони допомагають державам-учасницям уточнити та адаптувати загальні норми до конкретних умов свого суспільства.

Крім того, ці документи мають практичне значення, оскільки надають рекомендації щодо організації роботи правоохоронних та соціальних служб, проведення антикризових заходів та сприяють удосконаленню систем попередження та реагування на випадки домашнього насильства.

Ця група має силу рекомендаційного характеру, серед них згадаємо наступні акти: Рекомендація NR(85)4 Комітету міністрів державам-членам «Про насильство в сім'ї» [8]; Загальна рекомендація № 35 Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок з гендерно-обумовленого насильства над жінками, що є оновленням загальної рекомендації № 19 14 липня 2017 р. [9]; Рекомендація Комітету прав людини ООН щодо прискорення зусиль щодо ліквідації насильства щодо жінок: залучення чоловіків і хлопчиків до запобігання та реагування на насильство щодо всіх жінок і дівчат: (A/HRC/35/L.15) [10]; Рекомендації Rec(2022)17 Комітету міністрів державам-членам щодо захисту прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку [11] та інші.

Ці міжнародні правові інструменти ґрунтуються на загальних принципах першої групи, більшою мірою відповідають деталізованим рекомендаціям щодо технічних аспектів реалізації заходів протидії

домашньому насильству, таких як створення інфраструктури для жертв, підвищення кваліфікації співробітників, розробка стандартів документації та звітності.

Таким чином, друга група міжнародних правових інструментів є практичним доповненням до загальних принципів та норм, які визначені в першій групі. Вони дають конкретні рекомендації та методичні підходи для ефективної реалізації принципів протидії домашньому насильству на практиці.

Ця група міжнародних правових інструментів у сфері протидії захисту та від домашнього насильства має важливе значення для національних держав з кількох причин. По-перше, ці документи надають національним державам конкретні практичні рекомендації та моделі законодавства для підвищення ефективності протидії домашньому насильству. Вони допомагають розробити та впровадити конкретні заходи та програми, спрямовані на покращення системи реагування на випадкові насильства. По-друге, ці інструменти сприяють створенню єдиного стандарту для різних суб'єктів системи протидії домашньому населенню, таких як правоохоронні органи, соціальні служби, медичні установи та громадські організації. Це дозволяє покращити координацію та співпрацю між іншими відомствами та структурами.

Крім того, міжнародні правові інструменти стимулюють формування свідомого підходу до питань домашнього насильства в суспільстві. Вони сприяють розповсюдженню найкращих практик, створених освітніх та інформаційних програм, які спрямовані на просвітлення громадськості. Зазначені інструменти також можуть впливати на внутрішню політику країни у сфері домашнього насильства. Національне законодавство часто адаптується до міжнародних норм та

стандартів, що сприяє гармонізації законодавчої бази та підвищує рівень захисту прав людини.

Таким чином, міжнародні правові інструменти в галузі протидії та захисту від домашнього насильства є джерелами правової нормативності та стимулюють реформи у сфері захисту прав людини та боротьби з насильством в країнах-учасниках.

Висновок. Міжнародні інструменти у сфері протидії домашньому насильству формують міжнародно-правову систему стандартів, принципів та процедур, що регулюють взаємодію таку поведінку держави в міжнародному співтоваристві та включають у себе договори, конвенції, угоди, резолюції та інші юридичні акти, прийняті на міжнародному рівні, маючи на меті забезпечити стабільність, правопорядок, права та обов'язки держави у формуванні національних стратегій боротьби з домашнім насильством.

За критерієм обов'язковості їх поділено на дві групи: загальнообов'язкові (Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Конвенції про права дитини; Європейська конвенція з прав людини; Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція)) та рекомендаційні (Рекомендація N R (85) 4 Комітету міністрів

державам-членам «Про насильство в сім'ї», Загальна рекомендація № 35 Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок з гендерно-обумовленого насильства над жінками, що є оновленням загальної рекомендації № 19 14 липня 2017 р.; Рекомендація Комітету прав людини ООН щодо прискорення зусиль щодо ліквідації насильства щодо жінок: залучення чоловіків і хлопчиків до запобігання та реагування на насильство щодо всіх жінок і дівчат: (A/HRC/35/L.15); Рекомендації Res(2022)17 Комітету міністрів державам-членам щодо захисту прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку).

Перша група міжнародних правових інструментів, що спрямована на протидію та захист від домашнього насильства, є надзвичайно важливою роль у формуванні та удосконаленні національного правового регулювання цієї проблеми, оскільки надають державам-учасникам міжнародних організацій забезпечення стандартів, принципів та методів вирішення конкретних ситуацій, пов'язаних з домашнім насильством.

Рекомендаційна група міжнародних правових інструментів є практичним доповненням до загальних принципів та норм, які визначені в першій групі, надаючи конкретні рекомендації та методичні підходи для ефективної реалізації принципів протидії домашньому насильству на практиці.

Список використаних джерел

1. Englehart N. A., Miller M. K. The CEDAW Effect: International Law's Impact on Women's Rights, *Journal of Human Rights*, 201413:1, 22-47, DOI: 10.1080/14754835.2013.824274
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: міжнародний документ ООН від 18.12.1979 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text
3. Конвенція про права дитини: міжнародний документ ООН від 20.11.1989 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): міжнародний документ Ради Європи від 04.11.1950 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція): міжнародний документ Ради Європи від 11.05.2011 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_001-11

6. Bock Mullins L. CEDAW: The Challenges of Enshrining Women's Equality in International Law, *Public Integrity*, 2018. Vol. 20:3, P. 257–272, DOI: 10.1080/10999922.2017.1381542

7. Byrnes, Andrew C. and Freeman, Marsha, The Impact of the CEDAW Convention: Paths to Equality (February 20, 2012). *UNSW Law Research Paper* No. 2012-7, URL SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2011655> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2011655>

8. Рекомендація N R (85) 4 Комітету міністрів державам-членам «Про насильство в сім'ї»: Прийнята Комітетом міністрів 26 березня 1985 року на 382-му засіданні заступників міністрів URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_264#Text

9. Загальні рекомендації, ухвалені Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок № 1-37 URL: <https://kgsi.org.ua/sites/default/files/publications/cedawgenera recommendationsukrcompressed.pdf>

10. Human Rights Council, Thirty-fifth session 6–23 June 2017. Agenda item 3. Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development. Accelerating efforts to eliminate violence against women : engaging men and boys in preventing and responding to violence against all women and girls : amendment to draft resolution A/HRC/35/L.15 URL: <https://digitallibrary.un.org/record/1305180?ln=en>

11. Рекомендації Rec(2022)17 Комітету міністрів державам-членам щодо захисту прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку: ухв. Комітетом міністрів на 132-му засіданні Комітету міністрів 20 травня 2022 року URL: <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2022-17-ukr/1680a76356>

Андрусяк І. П. Роль міжнародних правових інструментів у формуванні національних стратегій боротьби з домашнім насильством: теоретико-правовий аналіз

У статті проводиться теоретико-правовий аналіз ролі міжнародних правових інструментів у формуванні національних стратегій боротьби з домашнім насильством.

Мотивовано, що міжнародні інструменти у сфері протидії домашньому насильству формують міжнародно-правову систему стандартів, принципів та процедур, що регулюють взаємодію таку поведінку держави в міжнародному співтоваристві та включають у себе договори, конвенції, угоди, резолюції та інші юридичні акти, прийняті на міжнародному рівні, маючи на меті забезпечити стабільність, правопорядок, права та обов'язки держави у формуванні національних стратегій боротьби з домашнім насильством.

Згруповано їх у дві групи за рівнем обов'язковості: загальнообов'язкові (Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Конвенції про права дитини; Європейська конвенція з прав людини; Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція)) та рекомендаційні (Рекомендація N R (85) 4 Комітету міністрів державам-членам «Про насильство в сім'ї», Загальна рекомендація № 35 Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок з гендерно-обумовленого насильства над жінками, що є оновленням загальної рекомендації № 19 14 липня 2017 р.; Рекомендація Комітету прав людини ООН щодо прискорення зусиль щодо ліквідації насильства щодо жінок: залучення чоловіків і хлопчиків до запобігання та реагування на насильство щодо всіх жінок і дівчат: (A/HRC/35/L.15); Рекомендації Rec(2022)17 Комітету міністрів державам-членам щодо захисту прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку).

Перша група міжнародних правових інструментів, що спрямована на протидію та захист від домашнього насильства, є надзвичайно важливою роль у формуванні та удосконаленні національного правового регулювання цієї проблеми, оскільки надають

державам-учасникам міжнародних організацій забезпечення стандартів, принципів та методів вирішення конкретних ситуацій, пов'язаних з домашнім насильством.

Рекомендаційна група міжнародних правових інструментів є практичним доповненням до загальних принципів та норм, які визначені в першій групі, надаючи конкретні рекомендації та методичні підходи для ефективної реалізації принципів протидії домашньому насильству на практиці.

Ключові слова: домашнє насильство, правова політика, міжнародні-правові інструменти, імплементація, міжнародні стандарти, жінки.

Andrusiak I. The role of international legal instruments in the formation of national strategies to combat domestic violence: a theoretical and legal analysis

The article provides a theoretical and legal analysis of the role of international legal instruments in the formation of national strategies for combating domestic violence.

It is motivated that international instruments in the field of combating domestic violence form an international legal system of standards, principles and procedures that regulate the interaction of such behavior of the state in the international community and include treaties, conventions, agreements, resolutions and other legal acts adopted at the international level, with the aim of ensuring stability, law and order, the rights and obligations of the state in the formation of national strategies to combat domestic violence.

They are grouped into two groups according to the level of obligation: universally binding (the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women; the Convention on the Rights of the Child; the European Convention on Human Rights; the Council of Europe Convention on the Prevention of Violence against Women and Domestic Violence and the Fight against These Phenomena (Istanbul Convention)) and advisory (Recommendation N R (85) 4 of the Committee of Ministers to Member States «On Domestic Violence», General Recommendation No. 35 of the UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women on Gender-Based Violence against Women, which is an update General Recommendation No. 19 14 July 2017; Recommendation of the UN Human Rights Committee on accelerating efforts to eliminate violence against women: involving men and boys in preventing and responding to violence against all women and girls: (A/HRC/35/L.15); Recommendations Rec(2022)17 of the Committee of Ministers to Member States on the Protection of the Rights of Migrant Women and Girls, Refugees and Asylum Seekers).

The first group of international legal instruments aimed at combating and protecting against domestic violence plays an extremely important role in the formation and improvement of national legal regulation of this problem, as they provide member states of international organizations with standards, principles and methods of solving specific situations related to with domestic violence.

The recommendation group of international legal instruments is a practical addition to the general principles and norms that are defined in the first group, providing specific recommendations and methodical approaches for the effective implementation of the principles of combating domestic violence in practice.

Key words: domestic violence, legal policy, international legal instruments, implementation, international standards, women.